

MARKO MARINČIČ, GRŠKA KNJIŽEVNOST ARHAIČNE DOBE. *Zgodovinski, problemski in bibliografski uvod.* Filozofska Fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za klasično filologijo, Ljubljana 2004
Recenzija

Kot učitelj latinščine in grščine, pa tudi sploh kot ljubitelj antike, sem hudo pogrേശala primerno obsežen in funkcionalen priročnik za grško in latinsko književnost. Medtem ko smo v zadnjih letih z veseljem pozdravili izid gradiva za pouk latinščine, ki vsaj delno krije potrebe gimnazijcev in univerzitetnih študentov ter vseh tistih, ki se več ali manj poklicno srečujejo z rimskim svetom in njegovo kulturo¹, se je zaradi skromne razširjenosti poučevanja grščine v Sloveniji zdelo, da bo poglobljen in popoln priročnik o grški književnosti še dolgo ostal le *desideratum*. Obstajal je namreč le prevod *Grške književnosti* Raffaeleja Cantarelle, ki ga je za potrebe slovenskih gimnazij v Italiji oskrbel zaslužen goriški profesor Milko Renner; ta sicer koristen in več desetletij celo nenadomestljiv pregled je seveda danes v prenekaterem pogledu zastarel in pomanjkljiv, saj je italijanski original luč sveta zagledal točno pred štiridesetimi leti (1974); od tedaj je klasična filologija naredila marsikateri korak naprej in pomanjkanje posodobljenih pristopov (antropologija, sociologija kulture) ostaja nezanemarljiva hiba omenjenega prevoda. *Grška književnost arhaične dobe* Marka Marinčiča je še toliko bolj dobrodošla, ker ni prevod, pač pa celovit, podroben, originalno zasnovan in

bibliografsko podkrepjen pregled najstarejšega obdobja grške književnosti, obdobja, ki ga ne gre pojmovati kot »rudimentalno predobdobje atenske klasike«, pač pa kot dobo, ki je tudi sama vrh dolgega razvoja in ima točno določljive značilnosti (najvidnejši sta policentrizem v nasprotju s kasnejšo kulturno hegemonijo Aten in prevlada ustnega izvajanja literarne produkcije).

Pravzaprav bi bilo omejevalno trditi, da je Marinčičeva *Grška književnost arhaične dobe* le precizen pregled grške arhaične literature: delo gre brati tudi kot izredno koristen priročnik za vsakogar, ki želi spoznati svet literature starih Grkov. Že *Uvod* namreč pojasnjuje celo vrsto ključnih pojmov za razumevanje njihovega čutenja in percepcije realnosti ter prikaže razmere, v katerih so nastala in so se ohranila starogrška besedila, verjetno tudi z namenom, da se bralec osvobodi predsodkov »laičnega« branja antike. Avtor se na primer poglobi v problem periodizacije literarne zgodovine in opozarja na kontinuiteto med t.i. arhaično, klasično in helenistično literaturo, še zanimivejše pa so strani, v katerih poudarja razliko med antičnimi in modernimi kriteriji za razlikovanje med literarnimi in polliterarnimi žanri oziroma med »pripovedno« in »izpovedno« poezijo. Posebno koristen je bibliografski pregled na zaključku uvodnega dela, v katerem Marinčič ne navaja le novejše literature, pač pa tudi pomembnejše priročnike, zbirke in monografije klasične filologije nasploh, tako slovenske kot tuje (Literarno-

¹ V zvezi z rimsko književnostjo bi omenila prevod sicer neobsežne Grimalove *Latinske književnosti* (Novo mesto 2003, 141 str.), v pripravi pa je tudi prevod Contejeve *Latinske književnosti*.

zgodovinski pregledi, Bibliografski pregledi, Priročniki, Zgodovinski okvir, Arhaična Grčija in Orient, Politična ureditev, Politična teorija in pravo, Gospodarstvo, Ženska v stari Grčiji, Francoska antropološka šola, Mit in religija, Seksualnost in spolna identiteta, Vzgoja in izobrazba, Vojna, Šport, Znanost, tehnika in medicina, Razni vidiki vsakdanjega življenja, Likovna umetnost, Pismenost, Ustna in literarna kultura, Glasba, Metrika, Antična knjiga: paleografija, papirologija, kodikologija, Filologija in zgodovina preodaje, Dediščina starogrške (antične) kulture, Ameri v interpretaciji grške (antične) književnosti).

Osrednji del Marinčičeve *Grške književnosti arhaične dobe* se členi na tri dele, ki zrcalijo delno kronološko zaporedje obravnavanih avtorjev, delno pa razčlenitev literarne produkcije na literarne zvrsti: epika (19-67), jamb, elegija, melika in epigram (68-159), znanost, misteriozofija, modrost (160-207).

Posebno pozornost je avtor namenil Homerju: analiza njegovih pesnitev sama zaobsega velik del prvega poglavja. Pri tem se avtor ni omejil na obravnavo »klasičnih« vprašanj v zvezi z Iliado in Odisejo (številnim verjetno ne bomo nikoli prišli do dna), pač pa je podal tudi problemsko sliko družbe, ki jo Homer opisuje, oziroma družbe, v kateri naj bi epa nastala; nadalje je analiziral naratološke postopke in metrične, jezikovne in stilne značilnosti homerskih pesnitev ter načel problem izvajanja (*performance*) epike, ki se je ohranjala v ustni tradiciji. V zvezi s Heziodom je vredno opozoriti na paralelizme med *Teogonijo* ter akadskimi in hetitskimi besedili, ki dokazujejo odvisnost arhaične grške

književnosti od Prednjega Vzhoda, ki so mu bili Grki verjetno več dolžni, kot si običajno predstavljamo.

Literarno snovanje je izraz politično-ekonomskih razmer, socialnih premikov, kulturnih vzorcev, verskih prepričanj in družbenih vrednot določene dobe; pesniška vloga je v arhaični dobi močno omejena s koordinatami, ki jih določata naročnik in občinstvo. Na teh premisah temelji drugo poglavje, ki obravnava jamb, elegijo, meliko (monodično in zbarsko) ter epigram: gre za »občestvene« pesniške zvrsti, ki so bile namenjene konkretnemu izvajanju pred številno publiko (verske in športne slovesnosti) ali pred maloštevilnimi izbranci (aristokratski simpozij). Žal je naše poznavanje izvedbe zelo okrnjeno, saj se niso ohranile niti glasba niti koreografija niti scenografija. Precej več vemo o zgodovinskih razmerah, v katerih so ta – večinoma fragmentarno ohranjena – dela nastala: gre za dobo kulturnega vzpona, ko so primat aristokratov vse bolj ogrožali premožni trgovci in obrtniki ter so tirani svojo slavo povečevali z gradnjo svetišč in s promocijo pesnikov. Prikaz družbe, priljubljenih tem in jezikovnih značilnosti je koristen uvod v predstavitev posameznih ustvarjalcev: inovatorja homerske epike Arhiloha, mizogina Semonida, grotesknega in vulgarnega Hiponaksa, bojevitih Kalina in Tirtaja, v mladost zaljubljenega Mimnerma, pesnika-zakonodajalca Solona, nostalgичnega aristokrata Teognisa, političnega angažiranca Alkaja, »desete muze« Sappo, pevca čutnih užтков Anakreonta, glasbenika Špartanca Terpandra, pisca partenijev Alkmana, dediča epske poezije Stezihora, ljubitelja moške lepote

Ibika, zborskega »zvezdnika« Simonida, njegovega nečaka Bakhilida ter slavnega meličnega pesnika Pindara, ki mu je Marinčič namenil posebno podrobno analizo. Zaključek poglavja je obarvan pristno žensko: vsebuje namreč podatke o pesnicah Korini, Telesili, Erini in Praksili.

V arhaični Grčiji zgodovinopisje, filozofija in znanost (geografija, astronomija, medicina, matematika) še niso dosegli statusa avtonomnih panog, tako da je mejno področje med njimi marsikdaj nejasno začrtano. Marinčič je zato prozi nasploh posvetil poglavje, v katerem pa vsekakor prednjačijo avtorji, ki jih uradno uvrščamo med filozofe (Tales, Anaksimander, Anaksimenes, pitagorejci in orfiki, Ksenofan, Heraklid, Parmenid, Empedokles, Anaksagora, Demokrit): v nekaterih primerih predstavitev avtorja odločno presega prikaz njegovega literarnega ustvarjanja in podaja poglobljeno analizo njegovega nauka. Marinčičeva terminološka akribija se kaže v poglobljeni interpretaciji citiranih odlomkov, ki jih včasih osvetljuje z dvema prevodoma (Sovretovim in Kocijančičevim).

Grška književnost arhaične dobe Marka

Marinčiča je torej temeljno delo za vse, ki želijo odkriti čar arhaične starogrške književnosti, njene ustvarjalne moči in globoke vsebinske sporočilnosti, posebno pa smo avtorju seveda hvaležni tisti, ki smo »zaradi Grkov« vzljubili »optativ tematnih glagolov« (gl. *Predgovor*). Vendar bi navedla še kratek pomislek: neveščega bralca, ki se prvič srečuje s temi besedili, bi verjetno razveselilo večje število (seveda prevedenih) odlomkov², zlasti slavnejših pesnikov (Sapfo, Alkaj, Anakreont itd.). Poleg tega bi lahko avtor pregled še naknadno obogatil s seznamom citiranih avtorjev ter morda s slovarjem tehničnih terminov in s preglednico metrumov.

Grška književnost arhaične dobe priča o živosti slovenske filologije, in kar je še posebej razveseljujoče, prav študija grščine, ki žal ostaja pomaknjen na rob šolske kurikularne ponudbe; in res je delo posvečeno Silvu Koprivi, ki mu tudi v težkih časih ni zamrlo navdušenje do poučevanja grščine na gimnaziji Poljane. Zato si recenzijo upam zaključiti z željo, da bi se *Grški književnosti arhaične dobe* v naslednjih letih pridružila še pregleda klasičnega in helenističnega obdobja.

Barbara Zlobec Del Vecchio

² Marinčič včasih ne navede prevoda citiranega odlomka, pač pa se navezuje na prevode, ki jih vsebuje cvetnik *Antična poezija* (Ljubljana 2002).